

Οι «ρίζες του κακού» και της εισβολής στην Ουκρανία

Η Ρωσία της ΕΣΣΔ και η Ρωσία του Πούτιν

JOHN LAMBERTON HARPER
Ο Ψυχρός Πόλεμος
μικρ.: Κώστα Σκαρβίλης
επιστημονική επιμέλεια: Θανάσης
Δ. Σφήκας, εκδ. Gutenberg, σελ. 445

ODD ARNE WESTAD
Ο Ψυχρός Πόλεμος -
Μια Παγκόσμια Ιστορία
μικρ.: Βέσπασια - Τεωφύλη
Κωνσταντινίδου, εκδ. Πατάκη, σελ. 610

Της ΣΙΣΣΥΣ ΑΛΙΝΗΤΙΩΤΟΥ

Κανένα κείμενο για τον Ψυχρό Πόλεμο δεν μπορεί να γραφτεί χωρίς αναφορά στον Αμερικανό διπλωμάτη και ιστορικό Τζορτζ Φροστ Κέναν. Τον έναν εκ τς επιτροπής των Σοφών που δημιουργήθηκε όταν ο Χάρη Τρούμαν έγινε πρόεδρος το 1945, η οποία -εκτός των άλλων- βοήθησε στη δημιουργία θεμάτων και πρωτοβουλιών όπως το ΝΑΤΟ, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Σχέδιο Μάρσαλ. Το «μακρύ τηλεγράφημα από τη Μόσχα» το 1946 και το επακόλουθο άρθρο του 1947 με τίτλο «Οι πηγές τς σοβιετικής συμπεριφοράς υποστηρίζουν ότι το σοβιετικό καθεστώς ήταν εγγενώς επεκτατικό και η επιρροή του έπρεπε να «εριοριστεί» στις περιοχές ζωτικής στρατηγικής σημασίας για τς Ηνωμένες Πολιτείες. Το πολύ γνωστό, σε Ελλάδα και Κύπρο, λόγιότυπο «Πρόβλεψαν ήταν αποτέλεσμα αυτής τς «πολιτικής ανάλυσης» την οποία υποστήριξε ο Κέναν.

Αρκεί από το κείμενο του 1947 για τη ρωσική ψυχολογία και συμπεριφορά (θίσι ως «ροικία» αναφέρεται σε παλιό σχήμα) μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για την ερμηνεία τς κρίσης στην Ουκρανία από όποιον ερευνά τς «ρίζες του κακού» ανεξάρτητα από τη χρησιμότητά τους στην παρούσα φάση.

* Από τον «ρωσολογικό κόσμο από τον οποίο είναι αναδυθεί έφρασαν μαζί τους έναν οκτικτικό ως προς τς δυνατότητες μόνιμης και ειρηνικής συνύπαρξης αντίπλοων δυνάμεων».

* «Το αίσθημα τς ανασφάλειας τους ήταν πολύ μεγάλο. Ο ιδιαιτέρως φανατικός από αυτούς τς προσηλυτισθεί από καμία από τς αγγλοσαξονικές παραδόσεις του συμβιβασμού».

* «Αναζητώντας την ασφάλεια τς δικής τους εξουσίας ήταν έτοιμοι να μην αναγνωρίσουν κανέναν περιορισμό, είτε από τον θεό είτε από τον άνθρωπο, στον χαρακτήρα των μεθόδων τους».

* «Η ιδεολογία τους διδάξει ότι ο εξωτερικός κόσμος ήταν εχθρικός και ότι ήταν καθήκον τους να αντεγρίψουν τελικά τς πολιτικές δυνάμεις πέρα από τς πόλεις τους. Τα ισχυρά κέρτα τς ρωσικής ιστορίας και παράδοσης έφρασαν να τους στρίψουν σε αυτό το αίσθημα».

* «Η επίδοξη επιρροή τς εξουσίας από τον εξωτερικό, συνοδευόμενη από τς καλύτερα του ημι-μύθου τς οδοντοπίτες εξωτερικές εχθρότητας, εια δικαιωφόσει σε μεγάλο βαθμό τον πραγματικό μηχανισμό τς σοβιετικής εξουσίας όπως τον γνωρίζουμε σήμερα».

* «Η Ρωσία βρίσκεται πάντα σε κατάσταση πολιορκίας».

Ανάμεσα στις εντυπωσιακές προβλέψεις του Κέναν είναι αυτή για την επόμενη μέρα τς διάλυσης τς ΕΣΣΔ: «Η σοβιετική εξουσία είναι μόνο μια κρούση που κρύβει μια άμορφη μάζα ανθρώπων

πρινών όντων μεταξύ των οποίων δεν είναι ανεκτή καμία ανεξάρτητα οργανωτική δομή. Αν, κατά συνέπεια, συνέβαινε ποτέ κάτι που να διαταρξεί την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του κόμματος ως πολιτικού μέσου, η Σοβιετική Ρωσία θα μπορούσε να μετατραπεί εν μια νυκτί από μία από τς ισχυρότερες σε μία από τς πιο αδύναμες και αδιορθώσιμες εθνικές κοινωνίες. Το μέλλον τς σοβιετικής εξουσίας μπορεί να μν είναι σε καμία περίπτωση τόσο ασφαλές όσο η ρωσική ικανότητα για αυτοπάτη θα το έκανε να φαίνεται».

Τι ήταν όμως ο Ψυχρός Πόλεμος, η διάρκεια του οποίου ορίζεται χρονικά από το 1945 μέχρι τη διάλυση τς ΕΣΣΔ το 1989, και οι συνέπειές του παραμένουν ορατές μέχρι σήμερα;

Η δικαιοσύνη του Κέναν

Ο Τζον Λάμπερτον Χάρπερ, καθηγητής Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Τζον Χόπκινς -που θεωρεί ότι η «πρωτότυπη ιδέα του Κέναν για μια «απαθή» ανάλυση σε συνδυασμό με την προβλεψιμότητα για συζήτηση» συνιστά μια πολύ υγιή προσέγγιση, η οποία τελικά δικαιώθηκε από τον τρόπο με τον οποίο ολοκληρώθηκε ο Ψυχρός Πόλεμος -δίνει έναν σημαντικό ορισμό: Ο Ψυχρός Πόλεμος «ήταν ο ανταγωνισμός επικυριαρχία ανάμεσα στις ΗΠΑ, οι οποίες αντιλαμβάνονταν τον εαυτό τους ως τς ηγέτιες δύναμη του «Ελευθερού Κόσμου», των καπιταλιστικών και φιλελεύθερων δημοκρατιών (μολοντι πολλές χώρες από εκείνες που ευθυναρμιόταν με τς Ουσιακτικές κάθε άλλο παρά δημοκρατικές ήταν), και τς ΕΣΣΔ, που ισχυριζόταν ότι ήταν ηγέτιες ενός κομμουνιστικού ή σοσιαλιστικού προορισμού (αν και μερικοί από τους οπαδούς τς μόνο κατ' όνομα ανταποκρίνονταν στην περιγραφή αυτή). Ήταν ένας αγώνας για τον έλεγχο εδαφών που θεωρούνταν ζωτικής σημασίας και για τς δύο πλευρές, κυρίως τη Γερμανία, τη Μέση Ανατολή και τα γύρω εδάφη, τς βορειοανατολική και νοτιοανατολική Ασία». Ο Χάρπερ εντοπίζει τρεις έννοιες που καθοδηγούσαν τς αφηγήσεις και τς επιλογές τους: τον ιδεολογικό μεσοανισμό, τς «κομμουνιστική μορφολογία», την οποία ορίζει ως τς συχνά αυτοκαταστροφική τάση και τς δύο αντίπλοων να αποδέχονται ο καθένας τς χειρότερη εκδοχή για τον άλλον και για το εξωτερικό περιβάλλον, και να αναζητούν την ασφάλεια μέσω τς επέκτασης. Τέλος, τς αποδοχή και από τους δύο του γεωπολιτικού νετερμισμού του Χάλφροντ Μακκίντρυ, του θεωρούμενου ως πατέρα του ελέγχου τς ευρασιατικής ενδοκράτιας.

Η σύγκρουση έληξε, υποστηρίζει ο καθηγητής του Γέιλ Οντ Αρνε Βέσταντ, επειδή ο δυτικός τρόπος ζωής αποδειχθηκε πιο κανονιστικός, ευέλικτος και, το σημαντικότερο, επιθυμητός.

Ναγκάσακι, Ιαπωνία, 1 Νοεμβρίου 1945. Ατομική δοκιμή με τς συμμετέχοντες στρατιωτών από αποκρούφωμα του Ψυχρού Πόλεμου.

Ηνωμένες Πολιτείες και ΕΣΣΔ ήταν «οπαδοί» του γεωπολιτικού νετερμισμού του Χάλφροντ Μακκίντρυ.

Ουκρανικοί στρατιώτες βρίσκουν κάλυψη από ρωσικά πυρά έξω από το Χάρκοβο, κατά μήκος τς εθνικής οδού.

Ο όρος «Ψυχρός Πόλεμος» επινοήθηκε από τον Τζορτζ Οργουέλ το 1945 για να δηλώσει τς καταπιεστικές - σοσιαλιστικούς ανταγωνισμούς μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και τς ΕΣΣΔ μετά την ήττα της ναζιστικής Γερμανίας.

Η σύγκρουση έληξε, υποστηρίζει ο καθηγητής του Γέιλ Οντ Αρνε Βέσταντ, επειδή ο δυτικός τρόπος ζωής αποδειχθηκε πιο κανονιστικός, ευέλικτος και, το σημαντικότερο, επιθυμητός.

μα σε μεγάλες εκτάσεις τς Γης και έστρεψε λανθασμένα τεράστιους κοινωνικούς και οικονομικούς πόρους σε στείρο μιλιταρισμό. Επισημαίνει ότι δεν ήταν μια διπλοκή αντιπάληση, αλλά μία αντιπαλήση περιπλοκών συμφυακών και άγριων πολέμων δι' αντιπροσώπων, με άλλα κράτη ικανά να χρησιμοποιήσουν τα όπλα κίντρα εντός των συστημάτων συμφυακών και μεταξύ των «υπερδυναμιών» για να συμβάλουν στη διαμόρφωση των αποτερμιάτων. Η μετατόπιση τς προκλαμνιστικής βίας από το κέντρο στην περιφέρεια σημαίνει ότι εκατομμύρια άνθρωποι στον αναπτυσσόμενο κόσμο σπύκωσαν το κύριο βάρος του Ψυχρού Πόλεμου. Η χρήση τς στρατιωτικής βίας στις αμερικανικές εμειβήσεις σε όλο τον κόσμο δεν παρήγαγε τον «ενιαίο, φιλελεύθερο δρόμο προς τον εκουχρονισμό», σημειώνει ο Χάρπερ.

Στο δικό του βιβλίο για τον Ψυχρό Πόλεμο, ο νορβηγικός καταγωγής μελετητής Οντ Αρνε Βέσταντ, καθηγητής Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ, μας υπενθυμίζει ότι ο όρος «Ψυχρός Πόλεμος» επινοήθηκε από τον Τζορτζ Οργουέλ το 1945 για να δηλώσει τς καταπιεστικές - σοσιαλιστικούς ανταγωνισμούς μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και τς ΕΣΣΔ μετά την ήττα της ναζιστικής Γερμανίας. Επισημαίνει ότι δεν ήταν μια διπλοκή αντιπάληση, αλλά μία αντιπαλήση περιπλοκών συμφυακών και άγριων πολέμων δι' αντιπροσώπων, με άλλα κράτη ικανά να χρησιμοποιήσουν τα όπλα κίντρα εντός των συστημάτων συμφυακών και μεταξύ των «υπερδυναμιών» για να συμβάλουν στη διαμόρφωση των αποτερμιάτων. Η μετατόπιση τς προκλαμνιστικής βίας από το κέντρο στην περιφέρεια σημαίνει ότι εκατομμύρια άνθρωποι στον αναπτυσσόμενο κόσμο σπύκωσαν το κύριο βάρος του Ψυχρού Πόλεμου. Η χρήση τς στρατιωτικής βίας στις αμερικανικές εμειβήσεις σε όλο τον κόσμο δεν παρήγαγε τον «ενιαίο, φιλελεύθερο δρόμο προς τον εκουχρονισμό», σημειώνει ο Χάρπερ.

ληγή πληροφοριών, τη μεταφορά αγαθών και, όταν ήταν απαραίτητο, την προβολή σκληρής ισχύος». Ο Βέσταντ τονίζει πώς η αποτυχία τς ΕΣΣΔ να συμβαδίσει με τς δυτικές εξελίξεις στις υποδομές και τς τεχνολογία οδήγησε σε αναποτελεσματικότητα και αποτυχία. Οι επενδύσεις στο Διάστημα (ο Γκαγκάριν πήγε πρώτος) και στη στρατιωτική τεχνολογία αποτέλεσαν τς αρχική εξαίρεση, αλλά ο Βέσταντ δένει πώς οι εμειβόμενες οικονομικές πιέσεις οδήγησαν τς Σοβιετικές να μείνουν πίσω σε αυτούς τς κρίσιμους τομείς, αφήνοντας τς με τη δεκαετία του 1980. Στον αντιπλοο, καταδεικνύει πώς η τεχνολογία στήριξε τς αμερικανικές πιέσεις στασιακής ελευθέριας και βοήθησε στη διάδοση τς απίληκτων του αμερικανικών ιδεολογικών απόψεων.

Η προειδοποίηση Μπρεζνέβιτς

Το 1992, ο πρώτος Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας Ζητήσεων Μπρεζνέβιτς είχε μια προειδοποίηση, ωστόσο, για τη θριαμβούποια Δύση. Η διασφάλιση τς ειρήνης, τόνιζε ο Μπρεζνέβιτς, θα απαιτούσε «γεωπολιτικό όραμα μεγαλύτερης εμβέλειας» για τς υλοποίηση ενός πιο φιλόδοξου στόχου: «τς ανάλυση μιας πραγματικά μετα-ιμπεριαλιστικής Ρωσίας που θα μπορούσε να πάρει τς θέση που τς αρμόζει στο κοναέρτο των κορυφαίων δημοκρατιών «εξών του κόσμου».

Προς το παρόν ο γνήσις τους, που από το 2000 και στα πρώτα χρόνια τς προεδρίας του θητικής χρησιμοποίησε οκ ολίγον να πείσει τς δυτικούς για τς προθέσεις τς και να οδηγήσει τη Ρωσία στις διεθνείς εξελίξεις με βάση τς δυτικούς κανόνες, δεν τα πείει και τόσο καλά. Ο τότε δήλωσε ότι «η Ρωσία είναι μια χώρα ευρωπαϊκή, κυρίως σε ό,τι αφορά τον τρόπο σκέψης τς, τς νοοτροπία και τς πολιτισμότητας», και υποκινώθηκε από τς κέρτα του κανιωνού ορθολογισμού του κεραμετευμένου ανθρώπου, τς ηθικής τς καθόντων, τς ελευθέριας και τς ισότητας όλων απέναντι στον νόμο, του λόγου ως μόνου μέσου συντηακής... γρήγορα αποκαλύφθηκε από τς φιλέλευθερες διακρίσεις με πρώτα δείγματα ανισοκαίας προς τον Καντ τς επεμβάσεις στην Τσετσενία και στη Γεωργία. Μερικά χρόνια αργότερα οι κανιωνές αρχές θα γίνουν κομμάτια και θρήφαλα στην Ουκρανία.